

*Теслюк В. М., кандидат психологічних наук,
доцент НУБіП України (м. Київ)*

*Беренда Н. Є., студентка педагогічного
Факультету НУБіП України (м. Київ)*

ЗМІСТ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті досліджено основну мету та зміст практичного навчання у вищому аграрному навчальному закладі. Висвітлено зміст основних видів практик у аграрному ВНЗ.

Ключові слова: практичне заняття, навчальна практика, виробничо-технологічна практика, виробнича переддипломна практика, аграрний ВНЗ.

В статье исследованы основные цели и содержание практического обучения в высшем аграрном учебном заведении. Освещено содержание основных видов практик в аграрном вузе.

Ключевые слова: практическое занятие, учебная практика, производственно-технологическая практика, производственная преддипломная практика, аграрный вуз.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Аграрна галузь економіки є життєво важливою сферою матеріального виробництва і соціального розвитку суспільства. Вона характеризується специфічними умовами праці, наявністю різноманітних форм власності. Перспективи розвитку цього сектору, відповідно до вимог сучасної ринкової економіки, залежать від рівня технологічної, технічної та економічної підготовки фахівців.

Це висуває низку додаткових вимог до підготовки фахівців, покликаних підняти рівень сільськогосподарського виробництва відповідно до сучасних світових стандартів. Випускник вищого навчального закладу, поряд із високою професійною компетентністю та ерудицією, повинен вміти раціонально організувати виробництво в умовах ринкових відносин, бути здібним до впровадження прогресивних енергозберігаючих технологій, творчо підходити до вирішення виробничих завдань.

Підготовка таких фахівців здійснюється у ході теоретичного і практичного навчання у вищому аграрному закладі освіти. Практична підготовка студента - обов'язковий компонент освітньо-професійної підготовки, що має на меті вироблення у студентів професійних навичок і умінь у ході здобуття кваліфікаційного рівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти практичної підготовки привертають увагу багатьох учених. Питання теорії професійної і практичної підготовки розглядали: Д.Тхоржевський, К. Катханов, Ю. Якуба, В. Байденко, М.Махмутов, Н. Думченко, З. Решетова, Н. Ничкало, В.Симоненко, С. Шапоринський, В.Шипунов, Б.Мотрук,

А.Захарцев, Б.Борисов, Н. Розина, А.Фурсенко, М.Саєнко, С.Котлярів, А.Гаврилов, Р.Абалова, К. Марквардт, С. Батишев, А. Біляєва, В. Беспалько, Є.Бойко, П.Лауш та ін.

Питаннями теорії, методики, організації та змісту сільськогосподарської практичної професійної підготовки займалися: К. Іванович, Є. Корушпін, Л.Островський, В.Сироватко, В.Чумаченко, П.Гребенщикова, А.Шостак, В.Божієв, І. Мещерський, А. Храпаль, І. Міклашевський та ін.

Мета статті: дослідити зміст практичної підготовки майбутніх фахівців у аграрному ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Практичне навчання - це вид навчального заняття, на якому викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами відповідно до сформульованих завдань [4].

Основна мета практичного заняття - розширення, поглиблення й деталізація наукових знань, отриманих студентами на лекціях та в процесі самостійної роботи і спрямованих на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, прищеплення умінь і навичок, розвиток наукового мислення та усного мовлення студентів. Тематика і план проведення практичних занять із переліком рекомендованої літератури заздалегідь доводяться до відома студентів. Перелік тем і зміст практичних занять визначаються робочою навчальною програмою дисципліни. Практичне заняття проводиться, як правило, з академічною групою. З окремих навчальних дисциплін, виходячи з особливостей її вивчення та

вимог безпеки життєдіяльності, допускається поділ академічної групи на підгрупи [3].

Якість підготовки студентів до заняття та їх участь у розв'язанні практичних завдань оцінюються викладачем і враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни. Головна функція практичних занять - організація і проведення підбору навчального матеріалу та формування у студентів умінь і навичок із застосування знань із практики, самостійного їх придбання та поглиблення. Заняття такого типу, як правило, складаються з двох частин. Спершу проводиться підготовка студентів до самостійної роботи, потім вони самостійно вирішують поставлені задачі. Ця форма занять забезпечує індивідуалізацію навчання і сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів. Заняття повинні бути організовані так, щоб всі студенти були зайняті рішенням посильної для них пізнавальної задачі, забезпечували їх максимальний інтелектуальний розвиток і в той же час створювали умови для успішного набуття знань і умінь менш підготовленими студентами.

Практичні заняття проводяться як в аудиторіях, у навчальних лабораторіях, обладнаних необхідними технічними засобами навчання, обчислювальною технікою, довідковою літературою, так і на виробничих базах, підприємствах, в організаціях [3].

Практична підготовка як складова процесу підготовки фахівця аграрної галузі конкретизується системою завдань практичного навчання, основними із яких є:

- оволодіння професійними знаннями, умінь і навичками, культурою розумової і фізичної праці;

- формування соціальних мотивів позитивного і творчого ставлення до майбутньої фахової діяльності;

- розвиток моральних якостей: працьовитості, відповідальності, цілеспрямованості, підприємливості, діловитості, чесності, ощадливості, практичності;

- розвиток економічного мислення, навичок економічного аналізу.

Процес практичної підготовки майбутнього фахівця аграрної галузі є досить складним, йому об'єктивно притаманні як закономірності, так і певні суперечності. Головна суперечність цього процесу - між навчальною діяльністю

студента і професійною діяльністю майбутнього фахівця-аграрника [5, 15].

Одна з переваг практичних занять порівняно з іншими видами аудиторної навчальної роботи полягає в тому, що вони інтегрують теоретико-методологічні знання, практичні уміння і навички студентів в єдиному процесі діяльності навчально-дослідницького характеру. Робота в лабораторіях вимагає від студента творчої ініціативи, самостійності в рішеннях, глибокого знання і розуміння навчального матеріалу.

У сучасній вищій професійній школі практичні заняття все частіше набувають характеру навчально-дослідницької діяльності. Практична підготовка студентів має відбуватись із використанням моделювання реальної виробничої діяльності майбутніх фахівців, із реалізацією принципів проблемного навчання, створенням умов для відтворення складних управлінських ситуацій.

Важливим в організації практичних занять є створення позитивного психологічного налаштування на виконання завдань. Викладач має забезпечити умови для творчого пошуку, спонукати до вияву ініціативи.

Практичні роботи можуть виконуватись після проходження всього теоретичного курсу або одночасно з його вивченням. Організаційно вони можуть бути формальними або груповими, коли студентів розділяють на невеликі групи (2-5 чоловік).

Наявність для проведення практичних робіт самостійної навчальної лабораторії підвищує їх науковий рівень і дозволяє забезпечити готовність устаткування до проведення занять. Такі лабораторії потребують розвитку навчально-матеріальної бази, що можна забезпечити двома напрямками: закупити устаткування та розробляти і виготовляти окремі установки своїми силами. При цьому, другий напрям вирішує не тільки завдання поповнення матеріально-технічної бази, але і надасть можливість студентам здійснювати експериментальну науково-дослідну роботу.

Практичні роботи необхідно постійно удосконалювати і модернізувати, замінювати новими, цікавішими і сучаснішими. Введення нових практичних робіт, модернізація старих установок, методик проведення занять у лабораторії, успіхи і невдачі студентів на практичних заняттях повинні обговорюватися на засіданнях кафедри [1, 8].

Інтер'єр лабораторії має бути естетично привабливим. Варто зі смаком оформити робочі місця, розробити до кожної установки наочні та методичні матеріали.

Найпоширеніші в практиці викладання практичні заняття мають таку структуру:

1. Організаційна частина (перевірка готовності студентської групи до заняття; попередній контроль знань, умінь та навичок студентів; повідомлення цілей заняття; постановка загальної проблеми та її обговорення учасниками заняття; вступний інструктаж з техніки безпеки).

2. Мотивація навчально-пізнавальної діяльності студентів (обговорення ролі і місця теми в оволодінні навчальним предметом; інформування студентів про систему практичних умінь та навичок, якими вони повинні оволодіти у процесі заняття; стимулювання активності учасників заняття перспективами майбутньої професійної діяльності).

3. Підготовчий етап виконання практичних завдань (надання індивідуальних практичних завдань студентам; інструктаж із техніки безпеки на робочих місцях; роз'яснення вимог до оформлення звіту та порядку його захисту).

4. Самостійна робота студентів із виконанням практичних завдань під керівництвом викладача (виконання теоретичної частини роботи, перевірка теоретичних положень дослідями, експериментуванням, спостереженнями, виконання вправ, креслень, розрахунків, побудова графіків, заповнення таблиць тощо; демонстрація викладачем, майстром виробничого навчання найраціональніших прийомів виконання операцій; виконання виробничо-технологічних операцій, інструктаж із техніки безпеки під час виконання студентами практичних робіт).

5. Заключна частина (роз'яснення викладачем технології завершення практичних робіт, заключний інструктаж із техніки безпеки, приймання звітів, аналіз практичного заняття, оцінки за виконання студентами практичних робіт, надання домашнього завдання) [2].

Невід'ємною складовою частиною процесу підготовки фахівців у вищих аграрних навчальних закладах є практика студентів. Її метою є оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професійної діяльності, формування у них професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної

роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Види практик для кожної спеціальності, їх форми, тривалість і терміни проведення визначаються в навчальних планах, а зміст та послідовність – програмою, яка розробляється кафедрою чи цикловою (предметною) комісією.

У вищих аграрних закладах освіти реалізують такі основні види практик – навчальну, виробничо-технологічну та виробничу переддипломну.

До навчальної практики студентів відносять: а) практичне навчання студентів робочим професіям; б) навчальну практику з окремих навчальних предметів; в) комплексну навчальну практику.

Для проведення *навчальної практики* перед початком навчального року повинна бути підготована методична документація – робочий план, інструкційні, інструкційно-технічні і технологічні карти, окремі практичні завдання, перелік вправ, тести перевірки рівня знань, умінь та навичок, яких студенти мають досягти тощо. Майстру виробничого навчання необхідно скласти перелік робіт на кожному занятті, організувати робочі місця для студентів, забезпечити їх інструкційно-методичною документацією, необхідними приладами, матеріалами.

Навчальна практика проводиться у лабораторіях навчального закладу, навчально-виробничих майстернях, ветеринарних клініках, інколи у сільськогосподарських підприємствах. Мета такої практики передбачає оволодіння студентами системою умінь і навичок із конкретного навчального предмета. Для цього академічну групу поділяють на дві підгрупи. Бажано, щоб керівником практики був призначений викладач, який проводив теоретичні заняття зі студентами.

У більшості випадків навчальна практика з предмета організовується після того, як студенти засвоїли необхідний теоретичний матеріал. Інколи (залежно від матеріально-технічної бази навчального закладу, особливостей предмета, кількості студентів тощо) така практика проводиться почергово з теоретичними заняттями впродовж семестру чи, навіть, навчального року.

Комплексна навчальна практика, зазвичай, проводиться на виробництві. Вона відрізняється від предметної навчальної

практики тим, що практичні роботи, що виконуються студентами, передбачають використання знань із декількох предметів. У процесі виконання комплексних завдань студенти оволодівають первинними професійними вміннями і навичками, розвивають здібності застосовувати системні знання на практиці.

Після закінчення терміну навчальної практики (як предметної, так і комплексної) студенти звітують про виконання програми та індивідуальних завдань.

Виробничо-технологічну практику проводять в умовах виробництва чи організації, де планується працевлаштування випускника. У випадку, коли підготовка фахівців здійснюється за замовленням фізичних осіб, бази практики забезпечують ці особи (з урахуванням всіх вимог до проведення практики) або вищі навчальні заклади, що визначається умовами контракту на підготовку фахівця. На основі навчального плану і типової програми практики складають робочий план проходження студентом виробничо-технологічної практики [42]. У ньому вказують всі види робіт, час, необхідний для їх виконання, керівник та місце їх виконання. Перелік робіт підбирають із таким розрахунком, щоб студенти мали можливість конструктивно використати той досвід, який вони набули під час теоретичних занять, виконання лабораторно-практичних робіт, навчальних практик.

Завданнями виробничо-технологічної практики є формування умінь та навичок виконувати трудові і виробничі процеси в цілому, розвиток професійних здібностей студентів, набуття досвіду ефективного розв'язування виробничих ситуацій, а також збирання фактичного матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт, проектів. Під час цієї практики студенти повинні навчитись швидко і точно виконувати дії і операції, демонструвати добре скоординовані, енергійні рухи, вміло концентрувати зусилля. Таких результатів можна досягти при правильній, логічній, науково обгрунтованій системі практичних завдань і вправ для студентів-практикантів.

Якість проведення виробничо-технологічної практики залежить від навчально-методичного керівництва нею з боку викладачів та виробничників. До керівництва практикою студентів залучаються досвідчені викладачі кафедр або предметних (циклових) комісій, які

брали безпосередню участь у проведенні теоретичних занять.

Для безпосереднього керівництва практикою студентів керівник господарства наказом призначає кваліфікованого спеціаліста, дії якого регламентовані трудовою угодою з вищим навчальним закладом. Керівник практикою від виробництва забезпечує студентів необхідним обладнанням, інструментами, матеріалами, створює відповідні умови для їх праці і побуту. Він складає докладний відзвів про виконання студентами програми практики, підписує і оцінює їх письмові звіти.

Після закінчення терміну практики студенти подають письмові звіти, щоденники, характеристики на рецензування керівнику практики від навчального закладу. Звіт має містити відомості про виконання програми практики, індивідуального завдання, мати розділ із питань охорони праці, висновки та пропозиції, список використаної літератури. Оформляється звіт за вимогами єдиного стандарту конструкторської документації.

Захищають звіт перед комісією, призначеною завідувачем кафедри або заступником директора навчального закладу. При цьому виставляють диференційовану оцінку, яку заносять у заліково-екзаменаційну відомість та враховують при визначенні розміру стипендії. Якщо студент не виконав програму практики, йому може бути надане право проходження практики повторно.

Вищі аграрні навчальні заклади проводять підсумкові конференції за результатами виробничо-технологічної практики, запрошуючи для цього керівників та спеціалістів базових підприємств і організацій. Мета таких конференцій – обмін досвідом, розробка заходів щодо покращення практичної підготовки майбутніх фахівців-аграрників [2].

Проведення виробничої переддипломної практики забезпечує виконання таких завдань: вивчення способів організації праці на конкретному підприємстві, виробництві, господарстві; оволодіння студентами вміннями організаторської роботи на виробництві; узагальнення і закріплення професійних умінь і навичок; ознайомлення з економікою конкретного виробництва; збір фактичного матеріалу для завершення дипломної роботи чи проекту.

За час переддипломної практики студенти знайомляться з умовами

господарювання підприємства, його виробничою структурою, спеціалізацією, технологічними процесами в рослинництві і тваринництві, економікою. За наявності вакантних місць студенти-практиканти можуть бути зараховані на штатні посади за умови, що робота відповідає вимогам програми практики.

У ході практики студенти також вивчають проблеми, пов'язані з матеріальним стимулюванням праці відповідних працівників, економічною доцільністю виробництва тієї чи іншої продукції на конкретному підприємстві, підвищенням продуктивності праці, екологічною безпекою виробництва тощо.

Важливим завданням переддипломної практики є збір фактичного матеріалу для дипломної роботи (проекту), а також підготовка до державних кваліфікаційних випробувань. Для цього студенти-практиканти аналізують звіти фінансово-господарської діяльності підприємства, проводять спостереження за явищами,

об'єктами, процесами, які є предметом дослідження дипломних робіт, збирають іншу інформацію. Керівництво практикою, підведення підсумків здійснюється аналогічно виробничо-технологічній практиці.

Виробнича переддипломна практика є завершальним етапом в практичній підготовці фахівця-аграрника.

Висновки. Таким чином, практична підготовка майбутнього фахівця у аграрному ВНЗ має на меті вироблення професійних навичок, умінь та реалізується через організацію і проведення практичних занять, практик. Основними видами практик у вищих аграрних закладах освіти є такі: навчальна, виробничо-технологічна та виробнича переддипломна.

Актуальним напрямом подальшої розробки окресленої проблеми є вдосконалення методик організації та проведення практичного навчання у аграрних ВНЗ відповідно до напрямку підготовки майбутнього фахівця.

Література

1. Лауш П.В. Організація практичного навчання / П.В. Лауш, В.С.Кухаренко, С.Б.Орищенко. - К.: Урожай, 1996. - 192 с.
2. Лузан П.Г. Методи і форми організації навчання у вищій аграрній школі : навч. посіб. / П.Г. Лузан. - К. : Аграрна освіта, 2003. - 224 с.
3. Мельничук А.С. Практическое обучение //Педагогика / под ред. А.П.Кондратюка. - К. : Вища школа, 1982. - С.174-199.
4. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М.М. Фіцула – К. : “Академвидав”, 2006. – 352 с.
5. Хоменко М.П. Фактори, що впливають на ефективність практичної підготовки молодших спеціалістів-аграрників //Проблеми освіти : Наук.- Метод. Центр вищої освіти, 2003. - Вип. 31. - 360 с.

*Teslyuk V.M., candidate of psychological sciences
Berenda N.E., student of Pedagogical Faculty*

CONTENTS PRACTICAL TRAINING OF STUDENTS IN HIGHER AGRICULTURE UNIVERSITIES

In the article the basic purpose and content of practical training in higher agricultural education. Deals with the content of the main types of agricultural practices in universities.

Practical training as a part of the training of the agricultural sector is specified task system hands-on training, the main ones are: acquisition of professional knowledge, skills, culture, intellectual and physical labor; formation of social motives positive and creative attitude to the future of professional activity; the development of the moral qualities: hard work, responsibility, commitment, entrepreneurship, efficiency, honesty, thrift, practicality; the development of economic thought, economic analysis skills.

Advantage of practical training compared to other types of practical work is that they integrate theoretical and methodological knowledge, practical skills and abilities of students in the same course of business, educational and research nature.

The main practices in higher agricultural education institutions are: educational, industrial and technological production and predegree.

Keywords: practical lessons, teaching practice, industrial and technological practice, predegree practice of industrial, agricultural universities.